

Anne Birkefeldt Ragde

LIEBHABERNE

Roman

FORLAGET OKTOBER

2017

ANNE B. RAGDE *Liebhaverne*

© Forlaget Oktober AS, Oslo 2017

Bokomslag: Egil Haraldsen & Ellen Lindeberg | EXIL DESIGN

Satt med Sabon 11/14

av Mona Persdatter Bekkevad

Papir: 80 g Munken Print Cream 1,8

Trykk og innbinding: ScandBook AB, 2017

Første opplag, 2017

ISBN 978-82-495-1895-1

ISBN 978-82-525-8788-3 (Bokklubben)

www.oktober.no

AV ANNE B. RAGDE

En tiger for en engel. Roman, 1990

Noen kommer. Noen går. Noveller, 1992

... før jeg kommer tilbake. Roman, 1994

(ny utgave: *En kald dag i helvete.* 1999)

Zona Frigida. Roman, 1995

Ansiktet som solen. Noveller, 1996

Bunnforhold. Roman, 1997

Jeg vinket ikke, jeg druknet. Roman, 1998

Lille Petter Edderkopp. Roman, 1999

Arsenikktårnet. Roman, 2001

Dr. Zellwegers gave. Roman, 2002

Fosterstilling. Noveller, 2003

Berlinerpoplene. Roman, 2004

Eremittkrepsene. Roman, 2005

Ligge i grønne enger. Roman, 2007

Nattonsket. Roman, 2009

Jeg skal gjøre deg så lykkelig. Roman, 2011

Aften rød, morgen død. Kriminalnoveller, 2012

Jeg har et teppe i tusen farger. Roman, 2014

Alltid tilgivelse. Roman, 2016

IDET MUSIKKEN BEGYNTE, løftet Margido hodet og lot blikket flyte ut av kontorvinduet. Melodien og teksten var så vakker, det kom helt uventet på ham. En lang stund, mens han leste korrektur på et begravelsesprogram og trippelsjekkete datoene, hadde han bare halvveis lyttet til noen unge menn som satt i et radiostudio og snakket i munnen på hverandre om hvordan de hadde jobbet med sin første plateutgivelse.

Utenfor kirkerommet eller seremonirommet utgjorde musikk ingen stor del av livet hans, han hadde ikke engang et musikkanlegg hjemme. Men radioen stod ofte lavt på når han satt alene slik på kontoret, han elsket vakre salmer og ble nesten alltid beveget av den musikken de pårørende valgte ut til seremonien. Om savn og sorg og hvordan livet hadde vært frem til det øyeblikket da døden overtok.

Nå slo det ham at det ikke var så langt mellom stor skjønnhet og stor sorg, ikke egentlig. For den musikken han lyttet til nå, da han egentlig hadde forventet ungdommelig rabaldermusikk, var usigelig vakker, og den ga ham stor glede fordi han var glad i utgangspunktet. Mens det kanskje satt et annet menneske et sted og lyttet til den samme musikken, et menneske i så stor sorg at melodien og ordene ikke var til å bære. Han kunne sitte her og se ut av vinduet og smile anerkjennende for seg selv, mens dette andre mennesket fikk såret flerret vidåpent og bare måtte

skru av radioen for å slippe å høre mer. Underlig, tenkte han, som livet selv, uforutsigbart.

Han var vant til uforutsigbarhet, og døden var noe han levde av, det var hans jobb å rydde opp etter den, glatte over og pynte den med blomster og levende lys, se til at ingen løse tråder hang igjen etter den. Likevel kunne han sitte her og være glad.

Det var Torunn han var glad for. Og som han endelig greide å vise at han var glad i. Det gikk nesten ikke en time uten at han kjente seg takknemlig for at Guds styrelse hadde sendt henne i hans retning, at de hadde fått et så nært og godt forhold, at hun kalte Neshov Begravelsesbyrå en *familiebedrift*. Hun hadde fremdeles en lang vei å gå, og han var slett ikke sikker på om hun ville takle det, men hun var i gang. Og hun befant seg midt i livet hans, omtrent som den eneste; de på jobben stod ham nær, det var naturlig når de stadig delte så mange intense opplevelser knyttet til døden, men han slapp dem aldri helt innpå seg, holdt hele tiden fast ved en liten, men viktig profesjonell distanse.

Musikken sluttet, og de unge mennene begynte å snakke igjen. Slik musikk skrev ingen som ikke hadde vært nede i det aller mørkeste, om enn bare i korte øyeblikk, tenkte han.

Nå lyttet han med respekt til hva de hadde å si.

– JAGGU GIKK DET helvetes kjapt med Astrid, sa Olaug før hun bet hjørnet av en brødskive med agurk og majones og tygget videre med åpen munn. Hun hadde sine egne tenner, men de var ikke spesielt pene.

Olaug var hun med det glisne håret, hun så praktisk talt skallet ut. Man kunne se hele hodebunnen hennes mellom de små bukettene av strittende grå hårstrå, den var blank og gulglinsende. Hun hadde alltid de samme sølvkulene nederst i øreflippene, tidlig og sent, antagelig sov hun med dem, trodde han, ellers ville hun vel nå og da ha glemt å ta dem på. Kulene hang slapt nedover ut av hullet i de rynkete øreflippene, man kunne se litt av den lille sølvstangen de var festet i, han lurte på hvordan folk greide å ordne seg med slike hull tvers gjennom huden i ørene, det måtte da gjøre veldig vondt. Kanskje med en nål? Hun bodde to rom bortenfor ham på motsatt side av korridoren. Tormod likte henne.

Hun var ofte den som sa ting først, ting de andre tenkte på, men ikke sa høyt. Han likte at det ble sagt, det Olaug pleide å si. Som nå, at hun som førstemann brakte opp dette med Astrid, at Astrid var død i løpet av natten, noe de hadde skjønnet alle sammen, men som bare hadde ligget som noe stumt og sammenpresset over frokostbordet, noe mørkt og trangt, som luften rett før et tordenvær, rett før det første skrallet, eller som når man hadde mageknip, like før man kjente hvordan luft endelig forflyttet seg fra én del av tarmen til en annen og knipet slapp.

Den tilstanden var han så vant til, han hadde levd i den nesten hele livet, men da var det aldri noen som hadde sagt det som trengtes, og nå var det for sent. Tilstanden hadde vært der fra våken morgen til livstrøtt kveld, han hadde vasset i den, stabbet rundt i den. Plutselig opplevde han å smake på den igjen, men uten at det var farlig, for Olaug stakk hull på den så snart hun fikk muligheten.

– Nå er det faen meg over for Astrid. Hvem blir den neste, sa Olaug.

Ja, han likte henne. Også det at hun bannet, det var helt greit, han syntes det var morsomt, en gammel dame på gamlehjem, banne slik.

– Hun satt her jo, bare i går kveld, for faen, til kveldsmaten, og la ut om hvordan hun hadde vært en racer i linjegymnastikk på førtitallet, sa Olaug. – Men sånn er livet.

Livet? Nei, døden, tenkte han, sånn er døden, og det at noen døde i løpet av natten, var ikke uvanlig på et sted som dette, det var jo derfor de var her. Han hadde ikke knyttet seg personlig til noen av de andre beboerne; når han tenkte på dem med fornavn, var det fordi pleierne alltid brukte fornavn når de snakket til dem.

Han visste ikke engang hvem av pleierne som var sykepleiere og hvem som var hjelpepleiere, det var jo forskjell på det, og det fantes visst andre navn på dem også, det var assistenter og vikarer og sånt, han brydde seg ikke, bare han fikk hjelp til det lille han trengte hjelp til, han var ikke syk og hadde ikke tenkt å dø med det første, til det var hverdagene endelig blitt altfor gode, det var nesten så han ikke våget å tro på det.

Sist han møtte døden i sitt eget liv, var da Tor hadde ordnet opp med seg selv inne i grise fjøset, men da var det avløseren Kai Roger som hadde tatt seg av den døde, og

Margido. Og gangen før det: da han hadde sittet i baksetet i den gamle Volvoen med Annas hode i fanget, sittet og sett ned på det stive, skjeve ansiktet, øynene hennes lukket, kroppen tullet inn i tepper, bilen stinkende av avføring, og Tors bakhode som i enden av en stram nakkestreng foran i kupeen, hissig lent inn mot rattet for å kunne skimte konturene av den uopplyste veien i desemberstappmørket.

Det var første og siste gang han hadde sittet i den Volvoen. Og siste gang han hadde vært inne i byen. Hun var ikke død da han satt med hodet hennes i fanget, men hun døde jo, på sykehuset ikke lenge etterpå, det hadde det vært helt innlysende for ham at hun ville gjøre, det var vel bare Tor som trodde hun ville være frisk og sprek igjen hvert øyeblikk; selv hadde han skjönt at han satt der med døden i fanget.

Det var lenge siden, både det med Anna og det med Tor, men samtidig kjentes det ikke som så lenge siden, for han husket det så godt. Og Olaug minnet ham litt om Anna, ikke hodebunnen eller sølvkulene, Anna hadde alltid gått med skaut og hadde så visst ikke sølv i ørene, bare *tanken* forekom ham latterlig, men det var munnen, leppene, måten de krøllet og beveget seg på, som om det lå en stram gummistrikk rett under leppehuden, det var vel derfor han plutselig, nå da Astrid var død, hadde kommet til å tenke på hvordan det var å sitte bak i den gamle Volvoen den grusomme, grusomme kvelden da ingenting var til å fatte, skjönt han også husket hvordan han hadde tenkt at nå kom alt til å bli annerledes, fra nå av, kanskje verre, kanskje bedre, det spilte ingen rolle, bare det kunne bli annerledes. Og det hadde det jo blitt. Med Torunn og danskene og alt.

Han kunne se Olaug sylskarpt, hodebunn og øreflipper og det hele. Det var et under hvor tydelig omgivelsene var blitt etter at han hadde begynt å bruke briller. I alle år hadde han sittet over avisene og bøkene med forstørrelsesglasset, og når han løftet blikket, hadde han sett omgivelsene som gjennom en glatt dis.

Og så var det jo det at han ikke hadde kunnet ta innover seg andre mennesker, ikke før han kom hit, observere hvordan de så ut mens de snakket, merke seg ansiktsuttrykkene. Til å begynne med hadde det vært nifst og overveldende, som å venne seg til kaos på alle kanter. Dette kaoset var sannsynligvis medvirkende til at han etablerte vanen – eller uvanen, ville nok noen si, sikkert både Torunn og Margido, tenkte han – med å holde seg mest på sitt eget rom. Det ble for mye i starten. Nå greide han det litt bedre, av og til. Innimellom. Men hvis de begynte å mase, holdt han seg borte fra fellesområdene i dagevis.

Han likte ikke at pleierne maste, de hadde ikke noe med det. Men bare noen dager etter at Torunn hadde stukket innom ham på vei til Neshov da hun kom kjørende fra Oslo, satte de i gang:

– Tormod, så fint, jeg hører at barnebarnet ditt har flyttet tilbake til gården?

Det var en av de eldre pleierne som begynte, Petra, hun hørte til her ute på Byneset, var i slekt med de fleste og visste alt, så hun hadde vel ikke behøvd å spørre ham heller. Men han ble lettet og takknemlig over at hun kalte Torunn *barnebarnet* hans, for da visste hun ikke riktig *alt*. Og han tok seg ikke bryet med å svare henne.

– Hørte du hva jeg sa? Ja, for jeg vet godt at det ikke er noe i veien med hørselen din. Den boka har du sikkert lest flere ganger tidligere, så du er vel ikke *så* oppslukt.

– Jo.

– Tullprat. Krigen opp og krigen i mente. Jeg spurte etter barnebarnet ditt, om du er glad for at hun har flyttet tilbake? Selv om man ikke kan kalle det *tilbake*, egentlig, siden hun ikke bodde der som liten.

– Nei.

– Men er du ikke kjempeglad, Tormod? Gården var jo egentlig nedlagt.

– Jo da.

– Men er du ikke *glad*? Hva?

Det var alltid så mye lyd i henne, han hadde ikke villet løfte blikket og se direkte, da ville han ikke greie å fordype seg i boka igjen på lenge. Han var midt i beskrivelsen av hvordan russerne veltet inn i Berlin etter kaptulasjonen, det var en av de nye som Torunn hadde kjøpt, skrevet av en dame som hadde bodd der da de kom, den handlet om alle voldtektene og var helt ulik alle de andre krigsbøkene han hadde lest. Han håpet inderlig at Torunn ikke hadde lest den selv, eller planla å lese den, slik at han ble nødt til å snakke med henne om den, han ante ikke hvordan han skulle snakke om *voldtekter*. Når han var ferdig med den, fikk han sette den helt innerst i bokhyllen og dytte ryggen ekstra langt inn, hun hadde vel dessuten nok å styre med og rakk ikke å lese særlig mye, fikk han håpe.

– Du må da være glad?

– Jo da.

– Du ser ikke spesielt glad ut. Du burde være takknemlig og lykkelig. Det er jo en honnør til deg også, det at neste generasjon vil ta over, hadde Petra sagt og forsvunnet ut døra.

– Takk for kaffen, sa han, litt for sent.

Hun hadde glemt sukkerbit. Og det var ikke første gang. Så neste gang Torunn kom, hadde han bedt henne

kjøre en hel eske sukkerbiter til ham, enda han ikke likte å mase, siden både hun og Margido allerede var så snille og handlet det han ønsket seg, og nå ble det enda mer på listen. Men Torunn hadde kommet med en eske *brune* og litt klumpete sukkerbiter. Slike hadde han aldri sett før, og de var ikke like søte som de blendende hvite med sylskarpe kanter og hjørner. Enda så småle de brune var, kunne han finne på å ta seg både to og tre til kaffen, hvis han ikke hadde noe sjokolade liggende, i så fall foretrakk han en mokka eller en kremtopp. Det var så godt å suge lenge på en sjokoladebit mens han leste, selv om det ble et evig prakt med gebisset etterpå.

– Men å dø *kjapt* er vel for pokker ikke det verste, sa Olaug. – Når man tenker etter. Så Astrid var heldig. Verre med oss andre, som faen ikke aner en dritt om hvordan det slutter. *Kjapt* er neigu ikke det verste.

– Nei, kanskje ikke, sa en av pleierne og satte en skål med kokte egg på frokostbordet, eggene var delt i to, blekgult hardkokte med en blåaktig kant ytterst langs plommen.

De fikk aldri bløtkokt egg i hvert sitt eggeglass, det ble bare *søl og merarbeid*, hadde han hørt en av de eldre pleierne si lavt til en ny. Han foretrakk bløtkokte egg, og fikk dem av og til slik når han spiste frokost alene på rommet. Det satte han pris på, og han prøvde å legge brett på ikke å søle, ved å holde eggeglasset helt opp mot haken før han dypet teskjeen ned i den gode, flytende, lunkne plommen. Men selvsagt gikk det galt innimellom. Det var jo så godt, så godt at han ble for glupsk og ivrig.

– Et massivt slag, antagelig, sa Olaug.

– Sikkert, sa en av de andre beboerne, han fikk ikke med seg hvem.

Han tenkte på dem alle som beboere, ikke pasienter. Men han hadde også hørt at pleierne kalte dem *brukere* seg imellom. Det var fælt, som om de alle bare *brukte opp*, mat og rom og strøm og håndklær og vaskemidler. Men det var uansett pussig, alt sammen, det å ha levd et langt liv helt for seg selv, prisgitt sin egen familie og hverdag, for så plutselig å bli stuet sammen med andre folk uten annet enn alderen til felles, i soverom på soverom, på rekke og rad nedover en korridor, masse gamle folk, akkurat som unger. De hadde verken loft eller kjeller lenger, verken kjøkken, kott eller garasje, utebod eller vedbod eller låve; alt slikt var havnet i fanget på *de pårørende*.

Det var ingen ovn som skulle mates med vedkubber, ikke noe gårdstun som skulle brøytes for snø, og for kvinnfolkene del: ingen bær som skulle syltes, klær eller gulv som skulle vaskes, ingen brød som skulle bakes, ingen julemiddager som skulle stelles i stand, ingen duker som skulle strykes. Han trodde det var derfor kvinnfolkene var så opptatt av dette med *gaver*, siden det var det eneste de hadde igjen å ha ansvar for. Og gaver var ensbetydende med penger. De snakket titt og ofte om dette, hørte han, da handlet det om å få kjøpt pene kort og konvolutter, få kommet seg til en bank og få tatt ut kontanter. De ble helt fortvilet hvis helsen hindret dem i å dra akkurat når det var en bursdag i anmarsj i nærmeste familie. Derfor tok damene ut store kontantbeløp når de først var i banken, det som var igjen av pensjonen etter at sykehjemmet hadde trukket sitt. Åtti prosent av trygden gikk til gamlehjemmet, men det var helt greit for ham, tidligere gikk hundre prosent til Anna og Tor. Selv hadde han ikke vært i banken en eneste gang, ikke før i livet, og ikke etter at han hadde flyttet hit. Kanskje han skulle snakke med Margido om det, det måtte jo være noen kroner der, som

Torunn kunne få. Og dette med pengene var det eneste som skilte dem alle fra det å være som barn igjen, tenkte han.

Barnehjem, gamlehjem, det gikk nesten ut på ett.

Han hadde ikke vært inne på et eneste av de andre rommene, men han kunne jo se inn når døra stod åpen, alle så ut som bitte små, sammenpressede stuer, med fine tepper og kommoder og duker og lysestaker og bilder på veggene, og en ruvende seng som ødela stuebildet. På hans eget rom var det bare en seng, et bord og godstolen hans.

Han hadde ikke egen TV, slik mange av de andre hadde. Og bare en sjelden gang gikk han inn på TV-stuen. TV minnet ham om Neshov, de ørkesløse kveldene hvor TV-en hadde vært den som hver kveld lullet ham inn i en befriende søvn etter at han var blitt for trøtt i øynene til å lese videre. Da han flyttet hit og hadde fått seg briller, var det som om han var avvent, TV vemmet ham nesten. Når han av og til satte seg ned for å se på noe som interesserte ham, kunne han lukke øynene, og straks så han for seg stuen på Neshov, veggene, vinduskarmene, filleryen på gulvet foran TV-apparatet, det var nesten så han kunne kjenne den innestengte lukten og høre Anna skramle med oppvask eller matlaging ute på kjøkkenet.

Nei, da heller radio, han hadde en bitte liten radio han sporadisk hørte nyheter på, men de vedkom ham ikke i særlig grad siden det stort sett handlet om splitter nye kriger han ikke greide å skaffe seg oversikt over. Kanskje de andre beboerne så på ham som en raring. De også. At de tenkte på ham som annerledes fordi han holdt seg så mye for seg selv.

Skjønt det *store* skillet, det virkelig store – hvis man så bort fra beboerne og de pårørende som kom på besøk – gikk mellom dem som bodde her og dem som jobbet her.

Innimellom merket man nesten ikke forskjell, hvis det ble mye latter, en som sa noe artig, da ble det nesten litt nifst, som om de bodde her alle sammen, lekte at de var i familie og var glad i hverandre på ordentlig.

Men takk og lov viste de ansatte seg rett etterpå som det de egentlig var, når de ilte til for å rette på et teppe eller flytte et vannglass lenger inn på bordet. Og han så jo bilene på parkeringsplassen utenfor, visste at de bilene fraktet dem hjem til deres egen familie, her var de på *jobb*, ingenting annet.

Likevel ble de nesten som foreldre, om enn ikke som *hans* foreldre, så det var ikke rart at mange av beboerne pratet mye om barndommen over maten, slik som de ble passet på og snakket til. Selv trengte han ikke at de ordnet opp i så mye. Han kunne sitte her og se på Olaugs glisne hår og vite at hans eget var nykjemmet, han hadde holdt kammen under springen, og gebisset var pusset. Underbukser og sokker var rene, han skiftet begge deler annenhver dag, samtidig med at han dusjet, oftere var ikke nødvendig når han aldri svettet og var grundig med å tørke seg nedentil.

Også dusjingen greide han helt fint alene. Det var jo en luksus uten sidestykke å kunne spasere rett inn foran en kran på veggen og åpne for hånddusjen. På Neshov hadde han kviet seg i dagevis, av og til *mye* lenger, før han orket å gi seg i kast med dusjingen. Først måtte han komme seg over kanten og opp i det lyseblå badekaret, og så finne balansen mot den glatte emaljen i bunnen. Han hadde lært seg aldri å bevege på føttene mens han sprutet vann over seg, slik beholdt han det tørre fotfestet og unngikk å gli, men når han skulle ut igjen av karet, måtte han jo løfte føttene, slik at glatt vann slapp til på undersiden av fotsålene, og da var han alltid livredd for å falle.

Han hadde gjort alle bevegelser uendelig sakte mens han holdt hardt i badekarkanten med begge hender, noen ganger hadde han brukt så lang tid at vannet nesten var tørket på kroppen innen han kom seg i sikkerhet ut på bade-gulvet og skulle tørke seg.

Slik var det ikke nå lenger, nå var dusjingen blitt en rutine fri for angst. Han hadde full kontroll, var ikke syk, men hele situasjonen var underlig. Underlig. Men det var trygt, uendelig trygt og godt.

Det eneste han og de andre beboerne skulle, var jo å dø, slik Astrid nettopp hadde gjort. De var her for å dø, og det var helt greit. Helt i orden, faktisk.

Dø skulle jo alle på et eller annet tidspunkt, helt fra livets start beveget alle seg mot døden, han hadde ikke tall på hvor mange ganger han tidligere i livet hadde ønsket å dø, dø *umiddelbart*, så han lot ikke humøret påvirkes av at han var her for å dø, overhodet ikke, selv om han visste at dette var *siste holdeplass*.

Tormod forsynte seg med et halvt hardkokt egg og la det opp ned på en brødskive med ekte meierismør, deretter sprutet han en strek oransje kaviar over den hvite buken. En arm kom over skulderen hans og etterfylte kaffekoppen.

– Regner med du skal ha mer, sånn en kaffekjerring som du er, sa pleieren som eide armen, det var Hannelore med skarre-r og tysk aksent, gift med en *hippie* fra Spong-dal, som hun selv pleide å si, uten at han visste mer om karen eller hvordan hun hadde havnet her ute på Byneset. Hun hadde nettopp begynt å jobbe her, han hadde hørt henne si at hun tidligere hadde jobbet som tysklærer ved Trondheim Katedralskole. Bortsett fra aksenten var norsken hennes perfekt. Da var det verre med enkelte av vikarene, som var snille nok, men umulige å forstå, de gikk der som

umælende kreaturer og kunne knapt snakke med hverandre, så ulike land som de kom fra.

– Takk.

– Både kveldsmat og frokost sammen med oss andre i løpet av ett døgn, det må da være verdensrekord for deg, Tormod.

Det svarte han ikke på. Det var den slags han ikke ante hva han skulle svare på. Men han likte måten hun sa navnet hans på, med den lange å-en og den rullende, tyske r-en. *Tåårmod ...*

Spiste han alene på rommet, kunne han lese samtidig. I tillegg slapp han å tenke over at gebisset ofte traff litt skjevt og laget en klikkelyd han gjerne ville unngå at andre la merke til, en lyd han aldri selv hadde heftet seg ved, men som han var blitt oppmerksom på etter han kom hit til gamlehjemmet.

Han hadde merket blikkene første gang han satt inne i spisestuen og hadde takket ja til ettermiddagskaffe og Mor Monsen-kake. De andre beboerne trodde antagelig han satt og knasket juleribbe med sprø svor. Både Tor og Anna hadde visst kjeftet på ham for gebisslydene, trodde han, han husket ikke helt, det var så mye de hadde mislikt ved ham.

I går var han blitt ferdig med biografien om Joseph Goebbels og skulle begynne på boka om general von Falkenhorst før han la seg. Han likte best å lese bøker han hadde lest flere ganger tidligere, da visste han hva som kom, og kunne slappe av, ikke være redd for plutselig å støte på noe han ikke kjente til fra før av, noe som fikk ham til å tenke på sine egne ting.

Når han leste de nye krigsbøkene Torunn ga ham, satt han alltid litt på ank. Han lot være å legge pleddet over knærne, var liksom aktpågivende, unngikk til og med

å hvile bakhodet mot stolryggen, han ble stiv i nakken av det. Likevel var han uendelig takknemlig for at hun kjøpte dem til ham, tenk at hun hadde fotografert bokhyllen og bokryggene hans slik at hun skulle vite hvilke bøker han manglet.

Torunn var snill. Hun var så snill. Boka om von Falkenhorst hadde han lest flere ganger, han så med stor forventning frem til å gi seg i kast med den på nytt, det var derfor han like godt hadde gått inn til de andre, inn til kveldsmatbordet, før han skulle ta fatt. Fra Goebbels til von Falkenhorst. Det var et stort sprang. Fra Tyskland til Norge, egentlig.

Men da han stavret seg ut av rommet i går kveld, var han fremdeles så oppslukt av Goebbels at det var den forkrøplede foten hans han tenkte på, det var nesten som om han hadde den selv, at han gikk på denne klumpfoten, at han hadde en spesialbygget sko med en høy lurifakssåle, med et altfor langt buksebein som skulle dekke den. Det var rett før han tok seg i å halte.

Han hadde vært ganske glad da han satte seg på pinnestolen ved spisebordet. Derfra kunne han også betrakte utvalget av pålegg, i stedet for å sitte i et slags vakuum på rommet sitt og alltid velge det kjedeligste når pleieren spurte hva han ville ha på, som om han nesten ikke husket at det fantes kaviar eller rekesalat i verden.

Da hadde Astrid også sittet der, helt tilforlatelig og levende, og snakket om linjegymnastikk, sammen med ham og de andre, nesten nittifem år gammel, hørte han nå at de sa. Han hadde aldri vekslet et eneste ord med henne, det hadde ikke falt seg slik. Hun hadde visstnok vært frisør, i tillegg jobbet på *kontor* i mange år, hva nå det måtte bety, og syklet med noe viktig for motstandsbevegelsen under krigen som hadde satt henne i stor fare

om hun var blitt oppdaget, det hadde han fått med seg, og han hadde merket seg at hun ikke var spesielt pen, men hadde en behagelig stemme, ikke skrikende høy, som mange av de andre her. Sannsynligvis hadde hun hatt god hørsel, slikt hang vel sammen med stemmestyrken man la seg til å bruke.

– Det var ikke ofte hun hadde besøk, sa Olaug.

– De bor jo så langt unna, sa Elise.

– Men nå blir de nødt til å komme, sa Gjertrud, som bodde vegg i vegg med ham og alltid strikket, datteren hennes kom aldri på besøk uten at hun hadde en stor pose garn med seg.

– Det er vel broren din som skal ordne med hele sula-mitten, Tormod, sa Olaug.

Margido fikk ofte de døde her ute på Byneset, de pårørende likte at han hadde tilknytning til stedet. I tillegg hadde de vært i begravelser hvor Margido hadde hatt ansvaret, og blitt betrygget. Det hadde Margido fortalt ham, og det stod til troende, tenkte Tormod, det var ikke noe Margido skrøt av, han var da heller ikke typen som skrøt av ting. Klart folk ville bruke et begravelsesbyrå de kjente til, det var både klokt og forstandig. Astrids pårørende visste jo ikke hvem Margido var, men han trodde at de som jobbet her, også anbefalte ham.

Han tygget ferdig før han svarte.

– Kanskje det, sa han.

– Eller barnebarnet ditt, sa Olaug. – Hva heter hun igjen. Faen, jeg begynner å bli glemsk.

– Torunn, sa Petra borte fra kjøkkenbenken, hvor hun stod og skylte tomme melkekartonger. – Men hun kan ikke ta det alene, hun har jo nettopp begynt.

Så slapp han å svare, siden Petra sa akkurat det han selv hadde tenkt.

– Ja ja, blir spennende å se hvem som flytter inn på rommet hennes, sa Olaug.

For nå ble det plass til en ny.

Han kjente rutinene. Noen ganger kom familien hit for å se den døde med det samme, men ikke alltid, det bestemte de selv. De kunne like gjerne vente til senere med å se liket, etter at det var fraktet bort.

Deretter måtte familien pakke sammen alt fra rommet og ta det med seg, eller få noen til å gjøre det for seg hvis de bodde langt unna, for rommet skulle vaskes grundig og gjøres klart til nestemann på null komma niks.

Det hadde vært fint om Astrids familie ville vente til senere med å se henne, eller at de brukte for lang tid på å komme seg hit; hun kunne ikke ligge inne på rommet i mange timer, hun måtte kjøles ned, alt dette skjønte han. Og da kunne hun hentes snart, og kanskje Margido eller Torunn kom og hadde hatt tid til å handle for ham, han var tom for både Solo og mentolpastiller.

– Håper det blir noen som er like glad i kryssord som Astrid var, sa Olaug. – Det er så drittkjedelig å løse dem alene. Det er jo faen meg ingen av dere som kan være til hjelp.

Olaug hadde jobbet til sjøs nesten hele sitt liv, han trodde det måtte være derfor hun snakket slik. Han puttet en kritthvit sukkerbit i munnen og måtte lukke øynene av ren nytelse idet han lot en slurk kaffe følge sukkerbiten så den løste seg varsomt opp mot ganen. Han tenkte på esken med de brune klumpene han hadde inne på rommet.

Jo, han skulle snakke med Margido om pengene i banken. Høre om Margido kunne ta ut kontanter for ham. Da ville han betale for det de kjøpte til ham, og så kunne han si rett ut at han ville ha de hvite og ikke de brune.